

ELŐJEGYZÉS

INÁMI ZSÓFIA

„A zene a legtárgyilagosabb tudomány, mert se a barátság, se szerelem, de még erőszak és pénz sem tehet egyetlen 'á' hangot sem 'bé'-vé. (A Hertzek sem engedik).

Kodály Zoltán

Évente csak egyszer láttuk izgatottnak énektanárunkat, karvezetőnket, „zenei anyánkat”. Ez pedig kizárólag december közepén volt, éppen tizenhatodikán délután. Az ok maga a becsöngetés ideje. Az ajtó megnyitásáig tartott, és a csöngetés pillanatában tetőzött.

Irma néni ekkor velünk – a Dózsa György Zenetagozatú Általános Iskola seregnyi diákjával együtt – leste az órát Budapesten, az első ezredforduló egyik legszebb terén, a Köröndön. Pontosan a zászlótartó Zrínyi Miklós szobrára néző otthon előtt. Születésnapra voltunk hivatalosak, köszönteni jöttünk iskolánk tagozatának szellemi atyját, a Tanár Urat. (Akkoriban az 1960-as években ez egyetlen ember megszólítása volt: Kodály Zoltáné. Tőle kapta tanítványa – Irma nénink – az apró termetű, ám hallatlan szellem- és jellemerő birtokosa, a nevére csak mellékesen utaló „Bors-jelenség” – megkülönböztető minősítőt.)

A pontosság Irma néni kérlelhetetlen igénye is volt, hiszen muzsikus létét a természetrajz-fizika-matematika-tanári diploma és gyakorlat alapozta meg. Mivel Tanár Úr mindig maga tárta szélesre előttünk az ajtót – rögtön nyugtázva is csengetésünk idejét – „korán jöttek!” vagy ritkábban: „késtek” – és ez egyetlen percen belüli eltérés számontartása volt – ezért az izgatottságnak akadt némi alapja is ... Különösen egy korábbi magyarázatára emlékezve:

„A három óra nem egyenlő sem a két perccel előbb, sem az egy perccel utóbbi időponttal: a három az pontosan három óra. A muzsikus rendtartó.”

Abban az évben is azonnal tárult az ajtó csöngetésünkre, s azonnal hallottuk a feszültség-szünetető kijelentést: „Pontosak!” – Az üdvözlést csak ezután. Így végre kikerülvén az idő görcséből, örömmel és tőlünk telhetően csendesen özönlöttünk be. Kabátok szaporán le, hangszer kézbe és rendezett sorokban – a visszatérő alkalom ellenére kicsit megilletődve – vonultunk a tágas nappaliba. A jól ismert zongora mellett a Tanár Úr szelíd nyugalma és az otthon népi remekeinek egységes melege nyomban körülvette a „fiókákat”. Valóban így éreztük, mert szinte mindennaposak voltak látogatásai óráinkon, iskolánk falai között, rendezvényeinken. Pillanatok alatt ki-ki már saját szólamában állt. Lélegzetvételenyi mélységes csönd, szem- és lélekegység, hangadás, aztán fölcsendült a „Serkenj fel, kegyes nép”... Erre a jeles napra alakított zárószöveggel – „annyi áldás szálljon Zoltánunk fejére!” (Rendszerint saját műveivel örvendeztettük meg, de nem hiányozhatott Bach, Lassus, Palestrina egy-egy ünnepi darabja sem.) Folytattuk szárnyaló szívvel: „Néked zeng ez a dal...” Az egyetlen kézzelfogható ajándékot most adtuk át évről-évre változatlan összeállításban. A zöld páfránylevelek között hófehér és bíborszínű rózsából álló csokrot. Ekkor érkezett el a szavak ideje. Igen nehéz vers: a Tanár Úr kedvelte klasszikus formában. A mindenkor antik-veretű, komoly műremek méltó megszólaltatásáról Irma néni gondoskodott. Maga tanította a szép magyar szóértést, a tiszta hangú beszédformálást külön is tudatosítva. Máig visszazeng az akkor szavalt szép gyermekköszöntő Kodály Zoltán születésnapjára.

*Kit szeretnek az Istenek: megőrzik azt –
vallotta hajdan ősi Róma népe, -
Ki szomorú vagy sír, – az tőlük nyer vigaszt,
vagy jó kegyet Fortuna szekerére-
„Róma ledőlt” – aranylapáttal temette
Itália egének örök napja
Vidám kalmársereg alkuszik felette,
S lelkét örömben búban dalba temette,
Hiába ásták sírját, s lett csak felényi-
nem győz a romlás már felette.
Mi, hajtásai e népnek, – magyar fának,
kik leszünk virágja, s magja özönnyi -
Születésnapján hazánk nagy fiának
az új tanítást jöttünk megköszönni.
„Forr a világ” és „Forr a nemzeti lélek”-
jöjjön jobb sors, vagy az „ezernyi veszély”
Köszönjük Tanár Úr, a hitet Tenéked –
a hitet a dalban, mely örökre él!...*

Akkor daloljátok – kaptuk az engedélyt. A Cohors Generosa régi diákdallal és a Horatii Carmen darabjával – a „Rectius Vives” kezdetével kerestük kedvét. Figyelmesen hallgatta, utána nyomban helyesbítette egyikünk szövegmondását néhány szóval. De a kijavított formát hallani is akarta. Természetesen nemcsak azt az egyetlen sort.

Készületünk második részében szinte mindenki külön is énekelt egy-egy népdalt s ugyanazt a Tanár Úr kívánta hangnemben is elfurulyázva legalább három-négyben, jó esetben, amíg csak a fülünk bírta. (Akkor az egyetlen furulya, a Béres-féle volt birtokunkban, s ez bizony alumíniumból készült.) Majd jöttek a Biciniák, Triciniák énekelve először szólamok szerint. Ám szokásosan rögtönzőnünk is kellett, s ez már nehezebb volt, mert szólamcseréket is kért váratlanul, sőt arra is buzdított, próbálnánk meg a két szélső szólamot zongorázni, a középsőt énekelni... Ez persze csak az első változat volt.

Mindannyiunkban emlékezetes maradt, ahogyan az egyik fiú műsorszámát fogadta, aki énekét maga kísérte zongorán. A több szakaszból álló művet a második vers előtt megállította, mondván: „Ez a te hangodnak magas, kezd nyugodtan egy fél hanggal lejjebb!” A fiú boldogan rázendített, de csak a torka vette át a hangnemváltást, a kíséret kíséret maradt! Abbahagyta, de menekülés nem volt. „Dehogy nem tudod, hol vagyunk most?” Jött a pontos válasz. „Hová mentünk?” Az is telitalálat. „Mi az előjegyzés ott?” Ismét jó felelet. Így lassan barátunk visszanyerte egyensúlyát és néhány rávezető szó nyomán felismerte a dolog nyitját, s fel sem állt, míg hibátlanul végigénekelte a dalt, immár a neki – és a Tanár Úrnak – jobban fekvő hangnemben, s tényleg nyugodtan. Így tanult meg transzponálni, s vele mi is, kik ott lélegzet-visszafogva figyeltünk. Lenyűgözve ámultunk a Zene birodalmának és a Tanár Úr varázsának csodáin. Műsorunk utolsó darabja a Berzsenyi versre írott fergeteges kóruskánon, A magyarokhoz című remeke volt. „Forr a világ bús tengere, oh, magyar... Ádáz Erynnis lelke uralkodik...” Valóban forrott, zengett a lelkünk, a hangunk. Dicséretként hatalmas tál almát kaptunk, mentolos cukrot, s letelepedtünk a széles szőnyegre egy szusszanásra...

Tíz perc, negyedóra múltán máris jött a folytatás. A Tanár Úr tenyérnyi kottalapokat osztott ki, s nyomban olvasnunk kellett szolmizálva, hangnévvel. Ezek egyszerű szólamkották voltak, egyenesen nekünk írta, és természetesen tőlünk akarta hallani a végeredményt is – szinte azonnal, szó szerint a lapról olvasva ezeket a három-négyszólamú „kis” rövid darabokat. Az összeénekléshez azért kaptunk némi próbaidőt... Utána pedig szigorú és igazságos értékelést. Igazán rossznéven csak a kvart-kvint tévesztést vette – ez azóta is főben járó bűnnek számít! Nagyon élveztük, hogy itt most olyanak vagyunk megszólaltatói, amit még soha senki nem hallhatott. Levezetésként szorosan vett zeneelméletet is

kérdezett játékosabb formában, de a pontos fogalmazásból hajszálnyt sem engedve...

A valós hangnemét tudakolta a hét „kereszt” és „hét bé” fölöttieknek, természetesen oda-vissza énekelve a megfejtést, s magyaráztuk a különböző hangsorok jellemzőit. Nyögni szigorúan tilos volt.

Már szinte tobzódtunk az előjegyzésekben, s a hozzájuk fűződő tudnivalókban, mikor kedvesen így szólt: „Olyan okosak vagytok, jó fületek is van, azt mondjátok meg most: mi a harmónia előjegyzése?” Összenéztünk, töprengtünk, segélykérően sandítottunk Irma nénire, aki csak biztatóan mosolygott fémkeretes szemüvege mögül. Megszeppenve hallgattunk, hiszen most szégyent hozunk Rá, noha tudnunk kellene, illene?

A Tanár Úr segített, komolyan tagolva a választ – egész mondatban, ahogyan a fontos kijelentéseket tesszük: „Jól jegyezzétek meg, a harmónia előjegyzése öt H!”

Megdöbbsentünk. Talán tréfál a Tanár Úr? Ilyesmiről nem tanultunk. Semmi módon nem állt össze a „H”, mint előjegyzésből, ráadásul mindjárt öt is belőle... Azért egy bátortalan hangozska mégis megfogalmazta aggodalmát, „hogyan lehet előjegyzés „H”, amikor csak „bé”-k, és kereszttek vannak?” Dicséretet kapott, ami nagyon nagy szó volt. – „Jól gondolkodtál, mert a hangnemek rendszerében valóban nincs. De a Harmóniát csakis öt H betartásával lehet elérni. Olyan szigorúan, mint kottában az előjegyzést. Ez az öt H pedig nem más, mint a Hit, a Humor, Hang, Hűség és a Hatalom – az Istené! – hogy ezt nekünk mind megadja. Ezért előjegyzése az öt H a Harmóniának.”

Ma sem tudjuk, miként fejeződött be az ünneplés, hogyan jöttünk el. De a Mű elkezdődött akkor – bennünk. A folytatás felelőssége nem csak a miénk...